

**Keskkonnaministri määruse
„Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 12 lõike 1 kohaselt määratakse kaitstava looduse üksikobjekti (edaspidi ka *üksikobjekt*) kaitsekord kaitse-eeskirjaga. Seni kehtinud üksikobjektide kaitse-eeskiri¹ on kinnitatud enne LKS-i vastuvõtmist. Vastavalt LKS-i § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni LKS alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Kavas on viia hetkel kehtiv kaitse-eeskiri vastavusse LKS-ga, sest see on kehtestatud enne LKS-i jõustumist kehtinud kaitstavate loodusobjektide seaduse alusel.

Kaitse-eeskirja muutmise ees ei võeta ühtegi uut üksikobjekti kaitse alla ega arvata kaitse alt välja, samuti ei muudeta objektide piiranguvööndi ulatust, vaid kinnitatakse kaitse all olevatele objektidele LKS-i kohane kaitsekord.

Üksikobjektid on siseriikliku kaitse all ja umbes 15% neist asub Natura 2000 võrgustikku kuuluvatel aladel.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Liggi Namm (tel 662 5999, e-post liggi.namm@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

¹ Keskkonnaministri 02.04.2003 määrus nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri”

2. Kaitsekord

2.1. Kaitsekorra kavandamine

Käesoleva määrusega ei võeta ühtegi uut üksikobjekti kaitse alla ega arvata kaitse alt välja. Seetõttu ei ole seletuskirjas kajastatud LKS-i § 11 lg 4 punktides 1, 2, 3 ja 4 loetletud teemasid. Üksikobjektid võtab keskkonnaminister kaitse alla kaitse-eeskirjast eraldi määrusega, millega nimetatakse maakonnapõhiselt üksikobjektide või -objektide rühma nimi, asukoht ja määratakse piiranguvööndi ulatus. Nendes määrustest kajastatakse ka LKS-i § 11 lg 4 punktides 1, 2, 3 ja 4 loetletud teemad.

Eesti looduse infosüsteemi andmetel on 12. oktoobri 2022. a seisuga kaitse all 1080 üksikobjekti, millest 566 on **üksikpuud või puude grupid** (salud, alleed), 419 **geoloogilised üksikobjektid** (rändrahnud, kivikülvid, pangad, paljandid, koopad, astangud), 73 **hüdrokeoloogilised üksikobjektid** (allikad, karst, joad, karestikud, järved) ja 22 **maastikulised üksikobjektid** (maastikku ilmestavad positiivsed (nn mäed, vallid) ja negatiivsed (orud, nõod, kraatrid) pinnavormid).

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud, milliseid tingimusi on vaja, et säiliks üksikobjekti seisund ja ilme.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab üksikobjekti seisundi ja ilme säilimise ning on proportsionaalsed muude huvide suhtes. Seisundi ja ilme säilitamisel arvestatakse looduslike protsessidega. See tähendab, et näiteks puu vananedes ei ole eesmärk säilitada tema varasemat seisundit või ilmet.

Kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseadus (edaspidi *PS*) § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja LKS-i alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on üksikobjektide säilimine, arvestades looduslike protsesse (nt puu vananemist). Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Üksikobjektide kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmise eesmärk ei hävita ega riku inimtegevus objekte ja nende ilmet.

Üksikobjektide piiranguvööndis on potentsiaalne ettevõtlushuvi eelkõige ehitustegevus, metsa majandamine ja maavarade kaevandamine. Ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga üksikobjektidele seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab üksikobjektide seisundi ja ilme säilimise ning on proportsionaalne saavutatavale efektile. Järgnevates

kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks on piirangud vajalikud.

2.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Üksikobjektide kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas LKS-iga. Määrusega tehakse võrreldes LKS-iga mõningaid leevendavaid erisusi.

Kaitstava looduse üksikobjekti kaitse-eesmärk on kaitsta ja säilitada teadusliku, esteetilise või ajaloolis-kultuurilise väärtusega elus või eluta loodusobjekti, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, karestik, pank, astang, paljand, koobas, karst või nende rühm, seisundit ja ilmet.

Natura 2000 võrgustiku alale jääva üksikobjekti kaitse-eesmärk on kaitsta elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas; need on allikad ja allikasood (7160), nõrglubja-allikad (7220*), lubjakivipaljandid (8210), liivakivipaljandid (8220) ja koopad (8310).

Üksikobjekti kaitse alla võtmise otsuse jõustumisel moodustub selle ümber 50 meetri raadiuses piiranguvöönd, kui keskkonnaminister ei määra piiranguvööndi väiksemat ulatust. Selline vööndi suurus kehtib 2003. aastast, mil kinnitati keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määrus nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri”. Mõnikord on 50 m piiranguvöönd põhjendamatu ja ebaotstarbekas, kuna see ei ole objekti säilimiseks vajalik, ei mõjuta objekti vaadeldavust ning põhjustab liigset halduskoormust. Kui objekti asukoht ja olemus seda võimaldab, määratakse keskkonnaministri määrusega väiksem piiranguvöönd. Samas peab piiranguvööndi ulatus olema piisav, et tagada loodusobjekti kaitseväärtuse säilimine.

2.3. Lubatud tegevused

Üksikobjekti piiranguvööndis on majandustegevus lubatud, arvestama peab määruuses sätestatud erisusi. Piiranguvööndis on lubatud inimeste viibimine ning marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine, kuna tegevus ei kahjusta üksikobjekti seisundit ja ilmet. LKS §-st 15 tulenevalt on kaitstava looduse üksikobjekti juurde viivad teed ja rajad päikesetõusust päikeseloojanguni avalikuks kasutamiseks ning nende olemasolu korral peab kinnisasja valdaja tagama nimetatud ajal inimeste juurdepääsu kaitstavale loodusobjektile. Õuemaal, kus asub kaitstav looduse üksikobjekt, võivad teised isikud viibida kinnisasja valdaja nõusolekul. Võõral maaüksusel viibides tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-s 32 sätestatud omaniku huvidega, eelkõige vältida omandi kahjustamist ja kodurahu häirimist.

Üksikobjekti piiranguvööndis on lubatud jahipidamine ja kalapüük, sest need tegevused ei kahjusta üksikobjektide seisundit ja ilmet. Kuna arvestatav hulk üksikobjekte asub tiheasustusosal, siis tuleb silmas pidada, et jahiseaduse § 3 lg 2 punkti 1 kohaselt on jahipidamine planeeringuga määratud linna, alevi ja aleviku ning küla selgelt piiritletava kompaktse asustusega alal (tiheasustusosal), samuti puhke- ja virgestusalal, keelatud. Hajaasustuses on jahipidamine lubatud jahimaal, mis on jahiuluki vabaks elamiseks sobiv ja jahipidamiseks kasutatav ala.

Üksikobjekti piiranguvööndis on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgratta ja kergliikuriga ka radadel. Mõisteid sõiduk, jalgratas ja kergliikur käsitletakse liikluseaduse § 2 järgi.

Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Üksikobjekti piiranguvööndis olevatel teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liikluseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Olemasolevatel teedel sõidukiga ja radadel jalgratta ning kergliikuriga sõitmine ei ohusta üksikobjekti kaitse-eesmärki. Muudel juhtudel on sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine lubatud järelevalve- ja päästetöödel, üksikobjekti valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, üksikobjekti valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, üksikobjekti valitseja nõusolekul rahvaürituse korraldamisel ning muudel kaitse-eeskirjaga lubatud tegevustel, sealhulgas üksikobjekti hooldustöödel, olemasolevate ehitiste hooldustöödel, metsa- ja põllumajandustöödel. Teistel tingimustel ei ole väljaspool teid ja radu sõitmine lubatud, sest see kahjustab pinnast ning üksikobjekti seisundit ja ilmet.

Üksikobjekti piiranguvööndis olevatel veekogudel on lubatud sõita ujuvvahendiga, kuid kaitsealustel allika- ja karstijärvedel tohib sõita ainult mootorita ujuvvahendiga. Piirang on vajalik, et kaitsta tundlikke veekogusid ja nende elustikku võimaliku reostuse eest.

Telkimine ja rahvaürituse korraldamine üksikobjekti piiranguvööndis on lubatud üksikobjekti valitseja nõusolekuta. Neid tegevusi lubatakse, sest tegemist ei ole objektide piiranguvööndis levinud tegevusega ja puudub oht üksikobjekti kaitse-eesmärkidele. Rahvaüritus on kindla isiku poolt kindlasse kohta kokku kutsutud ehk organiseeritud ja kindlal ajal toimuv etteavatsetud sündmus, mitte spontaanne idee üksikobjektiga tutvuma minna. Rahvaüritus on näiteks organiseeritud matk, spordiüritus või meelelahutusüritus.

Lõkke tegemine on lubatud õuemaal ja kohtades, mis on üksikobjekti valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Piirang on vajalik, sest reguleerimata lõkke tegemine võib kahjustada üksikobjektide ilmet ja seisundit (nt suureneb tallamine ja prahistamine). Suvalises kohas lõkke tegemine suurendab tulekahju riski. Lõkke tegemine õuemaal ei sea ohtu kaitseväärtuste säilimist. Väljaspool õuemaad ja tähistatud kohta lõkke tegemiseks on vajalik üksikobjekti valitseja nõusolek. Valitseja annab nõusoleku, kui see ei kahjusta kaitse-eesmärgi saavutamist. Selliseks juhuks on näiteks lõkke tegemine okste põletamiseks üksikobjekti hooldustöödel, kui tegevust viiakse läbi ette valmistatud lõkkekohtadest kaugel. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) tuleb nii telkimisel kui ka lõkke tegemisel arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatud võõral maatükil telkimise ja lõkke tegemise korraga.

Üksikobjekti valitseja nõusolekul on lubatud rajada uut maaparandussüsteemi ning muuta veekogude veetaset ja kaldajoont. Uue maaparandussüsteemi rajamine võib olla vajalik põllumaal. Kui seal paikneb rändrahn, siis maaparandussüsteemi rajamine ei pruugi kahjustada objekti seisundit ja ilmet. Puude ja hüdrogeoloogiliste objektide piiranguvööndis seevastu ei saa veerežiimi muutvaid tegevusi lubada. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse § 3 lõike 1 tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine võib teatud juhtudel piiranguvööndisse ulatuvatel veekogudel (nt tiikidel ja paisjärvedel) olla vajalik ning ei

kahjusta üksikobjekti seisundit. Samas ei saa tegevust lubada üksikobjektina kaitse all olevatel looduslikel veekogude, sest see läheb vastuollu kaitse-eesmärgiga, rikkudes objekti seisundit ja ilmet. Veetaset ja kaldajoont lubatakse muuta näiteks looduslikkuse taastamiseks ja kaitse-eesmärkide saavutamiseks.

Üksikobjekti valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud kujundada puhtpuistuid ja teha uuendusraiet. Puhtpuistute kujundamine (puistu kujundamine raietega) ei riku otseselt üksikobjekti seisundit ja ilmet. Uuendusraieks on vajalik üksikobjekti valitseja nõusolek, et valitseja saaks seada tingimusi, mis aitavad täita kaitse-eesmärki. Näiteks metsas asuvate rahnude ümbruses on oluline arvestada, et üldjuhul ei kaitsta ainult rahnu, vaid kaitstavaks väärtuseks on ka rahnul olevad kooslused (samblad, samblikud, sõnajalad), mis on tundlikud valgustingimuste muutumise suhtes. Lisaks võib valgustingimuste järsu muutuse tõttu rahn mureneda. Puude ümbruse raie ei tohi puud kahjustada või muuta oluliselt kasvutingimusi, sest selle tõttu võib puu seenhaiguste levimise, tormi jm tõttu hävida.

Üksikobjekti piiranguvööndis on üksikobjekti valitseja nõusolekul lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine. Ehitusseadustiku § 3 lõike 2 kohaselt on ehitiseks hoone või rajatis, § 3 lõike 4 tähenduses on ajutine ehitis lühemaks kui viieaastaseks kasutamiseks mõeldud ehitise, mis lammutatakse selle ajavahemiku möödumisel. Üksikobjekti valitseja hindab ehitustegevuse sobivust planeeritud piirkonda ja seab vajadusel lisatingimusi loa kooskõlastamiseks. Ehitustegevust saab lubada, kui see ei kahjusta üksikobjekti kaitse-eesmärki. Ehitamise mõju kaitse-eesmärgile sõltub mitmetest asjaoludest, muuhulgas üksikobjekti tüübist, ehitise iseloomust, asukohast ja mahust. Näiteks tuleb arvestada, et ehitustegevus ei kahjustaks puude juurestikku, sest seeläbi võib halveneda puu seisund. Juured võivad ulatuda võra läbimõõdust palju kaugemale. Uued ehitised ei tohi hakata piiranguvööndis domineerima ega seeläbi üksikobjekti ilmet rikkuda. Ajutine ehitise on näiteks konkreetse ürituse läbiviimiseks vajalik teiseldatav inventar.

Üksikobjekti piiranguvööndis on üksikobjekti valitseja nõusolekul lubatud varuda külmumata pinnaselt roogu. Nõusolek on vajalik, et valitseja saaks seada tingimusi, mis aitavad vältida objekti kahjustamist.

Üksikobjekti valitseja nõusolekul on üksikobjekti piiranguvööndis lubatud üksikobjekti seisundit või ilmet mõjutav tegevus. LKS-i § 68 lõike 4 järgi on keelatud kaitse alla võetud looduse üksikobjekti kaitse-eeskirjaga vastuolus olev või objekti seisundit või ilmet kahjustada võiv tegevus, kui seda ei tingi objekti säilitamiseks või objektist tekkiva kahju vältimiseks rakendatavad abinõud. Üksikobjekti seisundit või ilmet mõjutavad tegevused on mitmesugused raietööd, sh võsaraie. Raietegevus võib oluliselt muuta üksikobjekti ilmet, sh vaadet üksikobjektile. Metsas oleva üksikobjekti ümbruse lagedaks raiumine muudab objekti keskkonnatingimusi (nt valgus- ja soojustingimusi), mille tagajärjel võib saada üksikobjekti seisund kahjustada. Allikate ümbruse lagedaks raiumine võib suurendada toitainete kandumist allikasse. Samas võivad mõned tegevused (sh raied) olla üksikobjekti seisundi ja ilme säilitamiseks või parandamiseks vajalikud. Näiteks piiranguvööndist võsa eemaldamine avab vaate objektile, põlispuude võraste kasvanud puude likvideerimine aitab säilitada puu elujõudu, paljandite puhastamine liigest taimestikust ja varisenud settest aitab paljandeid hoida ja eksponeerida. Tegevusteks nõusoleku andmisel arvestab üksikobjekti valitseja (Keskkonnaamet) objekti tüübi, asukoha ja plaanitud tegevusega ning seab tingimusi selliselt, et üksikobjekti seisund ja ilme ei saaks kahjustada.

2.4. Vajalikud tegevused

Üksikobjekti piiranguvööndis on vajalik poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ning liigikoosseisu tagamiseks niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine. Eesti looduse infosüsteemi 2022. aasta oktoobri seisuga jääb üksikobjekti piiranguvööndisse umbes 35 ha poollooduslikke kooslusi.

Üksikobjektile vaadete avamiseks võib olla vajalik teha raieid üksikobjekti piiranguvööndis. Sellisteks töödeks on nt objekti lähiümbrusest puittaimestiku raie jm.

2.5. Keelatud tegevused

Üksikobjekti piiranguvööndis on keelatud kaitse-eeskirjaga vastuolus olev ja objekti seisundit või ilmet kahjustada võiv tegevus, kui seda ei tingi objekti säilitamiseks või objektist tekkiva kahju vältimiseks rakendatavad abinõud. Näiteks võib olla vajalik eemaldada puu suured kuivanud oksad, sest need võivad murdudes vigastada inimesi või vara.

Üksikobjekti piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine, sest sellega mõjutatakse märkimisväärselt üksikobjekti seisundit ja ümbritseva maastiku ilmet. Kaevandamine on otsene ohutegur paljudele üksikobjekti tüüpidele. Kuna kaevandamine rikub veerežiimi, siis ohustab tegevus veerežiimi muutustele tundlike objektide (puud, hüdrogeoloogilised objektid) seisundit. Positiivsed pinnavormid koosnevad ehitusmaterjaliks sobilikust kruusast ja liivast. Kaevandamine rikub pinnavormi kuju ja kõrgussuhteid. Erandina on üksikobjekti piiranguvööndis üksikobjekti valitseja nõusolekul lubatud allmaakaevandamine (põlevkivi kaevandamine), sest teatud üksikobjekti tüüpide puhul ei ole selle keelamine põhjendatud. Maavara kaevandamise keskkonnaloa andmisel tuleb silmas pidada, et allmaakaevandamisega ei kahjustataks objekti seisundit ja ilmet. Allmaakaevandamise lubamist saab võimaldada selliste objektide piiranguvööndites, mis ei ole tundlikud veerežiimi muutuste suhtes (nt rändrahnud). Veerežiimi muutustele tundlike objektide (eelkõige allikad ja karst) puhul allmaakaevandamist lubada ei saa. 2022. aasta oktoobri seisuga kattub mäeeraldistega (kaevandamisloaga maavara kaevandamiseks määratud maapõue (maardla) osa) üheksa üksikobjekti, nende hulgas on puud/salud, rahnud ja karst. Maardlatega (geoloogiliselt uuritud ja riiklikus registris arvele võetud maavara lasund) kattub kümme üksikobjekti, nende hulgas puud/salud, allikad ja rahnud.

Maapõueseaduse § 95 lõike 1 kohaselt on maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil. Sellist tegevust ei loeta kaevandamiseks, kuid sellega ei tohi kahjustada üksikobjekti seisundit ja ilmet.

Üksikobjekti piiranguvööndis on keelatud energiapuistute rajamine. Energiapuistu on intensiivselt majandatav monokultuurne kooslus, mille rajamine vähendab looduslikku mitmekesisust. Energiapuistute rajamine üksikobjekti piiranguvööndisse rikub maastikuilmet, takistab objektide vaatlemist ja raskendab ligipääsu.

Üksikobjekti piiranguvööndis on keelatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud õue- ja põllumaal. Piirang on vajalik, sest nende kasutamine mõjutab üksikobjektide seisundit ja objekte, ümbritsevate koosluste looduslikku tasakaalu ja elustiku mitmekesisust ning muudab taimkatte liigilist koosseisu. Õue- ja põllumaal tehakse kaitse-eeskirjaga leevendus, kuna neid alasid on inimene tugevalt mõjutanud, mistõttu ei loeta neid

alasad siinkohal looduslikeks. Samas tuleb arvestada, et hüdroteoloogiliste objektide (allikad, karst, joad, karestikud, järved) piiranguvööndis on biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendite kasutamine keelatud ka õue- ja põllumaal. Need ühendid võivad sattuda kas otse vette või mulla kaudu põhjavette ja veekogudesse, neid reostades ning seada seetõttu ohtu üksikobjekti seisundi.

Üksikobjekti piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Pinnase kahjustamine üksikobjekti ümbruses rikub objekti üldist ilmet ja vähendab selle esteetilist väärtust. Samuti võib metsamajandamise tehnika kahjustada looduslikku taimestikku ja üksikobjekti. Üksikobjekti valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab, näiteks pikalt kestnud kuivade ilmade korral.

2.6. Tegevuste kooskõlastamine üksikobjekti valitsejaga

Üksikobjekti valitseja nõusolekuta on üksikobjekti piiranguvööndis keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba või rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud anda jahiulukitele lisasööta, sest see suurendab kunstlikult ulukite arvukust. Kõik selles lõigus nimetatud piirangud tulenevad LKS-i § 14 lõikest 1.

Üksikobjekti valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab üksikobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada üksikobjekti kaitse-eesmärkide saavutamist või seisundit. Kui tegevust ei ole üksikobjekti valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud üksikobjekti valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta üksikobjekti kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse üksikobjekti piiranguvööndis majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud üksikobjekti valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus ei kahjusta loodusväärtusi.

3. Menetluse kirjeldus

LKS-i § 9 lõige 5 ütleb, et kaitse alla võtmise menetluse läbiviija saadab loodusobjekti asukoha kohalikule omavalitsusele ja kinnisasja omanikule käesoleva paragrahvi teate tähtkirjaga või elektrooniliselt, kui menetluse läbiviijale on elektronposti aadress teada. LKS-i § 13 lõike 1 järgi tuleb kinnisasja omanikule teated saata ka juhul, kui muudetakse oluliselt kaitse-eeskirjas märgitud piiranguid või loodusobjektiga seotud kohustuste ulatust. Käesoleva määrusega ei võeta loodusobjekti kaitse alla. Muudatused kaitse-eeskirjas tehakse, et viia kaitse-eeskiri kooskõlla LKS-iga. Kaitse-eeskirjas kajastatakse neid piiranguid, mis LKS-i järgi juba kehtivad. Seetõttu ei loeta kaitse-eeskirja muudatusi olulisteks muudatusteks ja kõikidele kinnisasja omanikele teateid ei saadeta.

Määruse muutmisest teavitati kirja teel kõiki kohalikke omavalitsusi. Kirjas paluti avaldada teade ka kohaliku omavalitsuse veebilehel. Lisaks avaldati teated Ametlikes Teadaannetes ning üleriigilises ja maakondlikes ajalehtedes. Teavituskirjad saadeti ka Muinsuskaitseametile, Transpordiametile, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Eesti Erametsaliidule ja MTÜ-le Eesti Metsa Abiks.

Peatükki täiendatakse pärast määruse eelnõu avalikku väljapanekut.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Umbes 15% üksikobjektidest (2022. a oktoobri seisuga 168 objekti) asub Natura 2000 võrgustikku kuuluvatel aladel. Üksikobjektide kaitse aitab täita nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) eesmärgi. Direktiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumil. Mõningatel juhtudel võib üksikobjektide kaitse all olemise eelduseks olla loodusdirektiivi rakendamine, sest elupaigatüübid allikad ja allikasood (7160), nõrglubja-allikad (7220*), lubjakivipaljandid (8210), liivakivipaljandid (8220) ja koopad (8310) on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse. Näiteks Lopa paljand vastab loodusdirektiivi elupaigatüüpidele liivakivipaljandid (8220) ja koopad (8310).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Kuna määrusega ei võeta objekte kaitse alla ega arvata kaitse alt välja, puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, elukeskkonnale, looduskeskkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Teadaolevalt ei ole vastuolusid kehtivate planeeringutega. Eelnõu materjalid saadeti kohalikule omavalitsusele arvamuse avaldamiseks. LKS-i § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevad andmed, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt LKS-i §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest.

Poollooduslike koosluste hooldamiseks ja taastamiseks üksikobjekti piiranguvõndis makstakse toetusi. Taastamistöde (puurinde liituvuse vähendamist, võsalõikust, mätaste hekseldamist, karjaaedade rajamist) toetusi reguleerib keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määrus nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, toetuse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad” ning hooldamistoetusi (niitmist ja karjatamist) maaeluministri 22. aprilli 2015. a määrus nr 38 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus”.

Üksikobjekti piiranguvõndisse jääva metsa osas on võimalik taotleda toetust kahe määruse alusel: maaeluministri 22. aprilli 2015. a määrus nr 39 „Natura 2000 erametsamaa toetus” ja keskkonnaministri 14. aprilli 2014. a määrus nr 10 „Erametsanduse toetuse andmise alused, taotluse kohta esitatavad nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord, taotluse

hindamise alused ning toetuse tagasinõudmise kord”. Toetuse eesmärk on hüvitada looduskaitseliste piirangute tõttu metsa majandamisel saamata jääv tulu.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse üksikobjekti piiranguvööndi maalt maamaksu 50 protsenti maamaksumäärast.

Määrusega ei muudeta üksikobjektide piiranguvööndi ulatust, seega ei muutu kinnisasja riigile omandamise, poollooduslike koosluste ja metsatoetuse kulud. Samuti ei vähene metsa majandamisest ega maamaksust saadav tulu. Võimalike tulude ja kulude arvutused kajastatakse nende määruste seletuskirjades, millega võetakse üksikobjektid kaitse alla, arvatakse kaitse alt välja või muudetakse piiranguvööndi piiri.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumitega elektroonilise eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.